

ali morda o tem, da ima celo osrednje slovensko gledališče, to je Drama v Ljubljani, vaje »tako rekoč v temi«, ker varčuje z elektriko (Bojan Štih, *Sodobnost* 1965, str. 1197). O vsem tem čivkajo že vrabci na strehah in na kostanjih okoli kulturniških hiš.

Ob Tavčarjevih besedah se v prvi vrsti vsiljuje vprašanje, kdo so pravzaprav tisti »marsikateri«, ki jim obstojnost te nesrečne slovenske kulture ne da mirno spati. Na to nekoliko čudno vprašanje najbrž nihče ne bi vedel točnega odgovora, morda pa bi držala domneva, da to niso preprosti ljudje, ki vsak dan hodijo za sedem ali osem ur na delo in bi gotovo spet zgrabili za puške, če bi jim kdo hotel tebi nič meni nič vzeti pravico do govorjenja v lastnem jeziku ali jim hotel s pištolo v roki dopovedati, da niso to, kar so. In kdo so potem? Sama po sebi se vsiljuje pod pero nič kaj razveseljiva slutnja, da so to ljudje, ki niso preprosti in ne delajo vsak dan od jutra do večera, ampak opravljajo v našem javnem življenju važnejše zadeve. In če ti ljudje opravljajo »važnejše« zadeve, potem se gotovo tudi hudo dajejo za napredne stvari v našem razvoju (to dvojje nekako spada skupaj), kamor pa po njihovem mnenju kultura že ne more soditi, če jim je kratko malo odveč. In ker se ti sicer nedoločeni, abstraktni individui verjetno prištevajo k najnaprednejšemu sloju naše družbe, jim je vsesplošen napredek (ti zadnji dve besedi imajo gotovo vsak dan nekajkrat na jeziku) alfa in omega njihovega »pozitivnega« prizadevanja. Toda v njihovih dinarskih (pardon: dolarskih) glavah se vedno nekaj suče in se je že marsikaj zasukalo in tako po njihovem prepričanju vprašanje kulturnega razvoja ne spada več v okvir vsesplošnega razvoja in napredka, ampak bi bilo po vsem tem lažje sklepati obratno, namreč, da v okvir tega njihovega razvoja, napredka in progressa spada nič več in nič manj kot nazadovanje kulture. Tako! Zdaj smo si o teh ljudeh že precej na jasnem, čeprav še vedno ne vemo, kdo so. Škoda! Škoda pa je tudi, da bodo zaradi svoje vsesplošne naprednosti najbrž še dolgo urejevali naše javne zadeve.

Že jutri pa bodo morda ugotavljali, da je tudi šolstvo odveč, saj tudi učinkov šolstva »ni moč opaziti v kratkem obdobju«, razen tega pa se šolstvo sumljivo povezuje s kulturo. In ta bojazen (ali po njihovem upanje) ni čisto brez podlage, zakaj to so »napredni« ljudje in v takih glavah se stalno rojevajo nove ideje.

Jože Siferer

ANTI-KRONIKA (po zgledu antiromana, antilirike in antidrame. Lepo bi bilo, ko bi bili dogodki in osebe zgolj izmišljeni absurdi):

Slovenska Pitija: »Če sodim po otipljivih dejstvih, ki jih vsak dan srečujem v tistem prostoru, ki mu pravimo »naše kulturno življenje«, moram najprej priznati, da je moja misel ob tem zelo temna. Vidim namreč očitna znamenja hude shizme in polarizacije, ki pomenita popolnoma pretrganje dialoga med stališči, ki so se v preteklih dveh letih konfrontirala — in bistvena značilnost te polarizacije je skoraj popolna »izločitev« »nasprotnika«. Na podlagi posebne logike, ki je tukaj ne moremo posebej opisovati in ki je med drugim tudi posledica tradicionalnih »pomanjkljivosti« slovenske družbe, se je zgodilo, oziroma, se je moralo zgoditi, da so v tem prostoru posamezna središča doživela svojevrstno favoriziranje in tako so po višji volji postala nosilec in izvajalec nekakšne realne moči. Mislim, da danes prevladujejo in svojo prevlado tudi »izvajajo«, da naš kulturni prostor s svojo heteronomno izjemnostjo obvladu-

jejo in trdo prekrivajo tista stališča, ki so zastarela, konformna, tradicionalistična, in ki hkrati uveljavljajo sedanjim razmeram v svetu docela neustrezno predstavo o ustroju in smislu naše nacionalne skupnosti; skratka, menim, da je prevladalo to, kar je glede na sodobni svet že preteklost — in temu se kaj rado pridružuje to, kar je netaleantirano in nerodovitno. Mislim, da je položaj resen. Zrak je ves gost od neplodne muke neizrečenega...» (Iz odgovorov dr. Dušana Pirjevca Tribuni, št. 2) — D. Pirjavec ima kratek spomin: ali ni bil ravno on tisti, ki je še pred letom dni zagovarjal principe polarizacije; in tudi ta polarizacija je pomenila »izločitev nasprotnika«. Poleg tega je neokusno razglašati vse, kar ne sodi v lastni krog, za zastarelo, konformno, tradicionalistično, netaleantirano in nerodovitno. Ali tako zanikrni nasprotnik, kakršnega opisuje D. Pirjavec, sploh zasluži dialog, po katerem tako hrepeni Pirjevčeva »neplodna muka«? Morda pa D. Pirjavec v tem pitijemskem odgovoru vendarle zamenjuje dialog z monologom, ki bo že vnaprej diskvalificiral nasprotnika, medtem ko gorje le-temu, če bi si upal skromno namigniti o pomanjkljivostih tudi koga drugega. Nanj se potem pač usuje žveplo in pepel zastarelosti, konformizma, tradicionalizma, netaleantiranosti in nerodovitnosti.

Kulturni internacionalizem: Iz časopisnihotic: Občinski ljudski odbor v Budvi je ponudil filmski igralki Sophii Loren in njenemu možu parcelo ob jadranski obali. — Vsekakor spodbuden zgled internacionalne kulturne solidarnosti, saj je znano, kako siromašna umetnika sta S. Loren in C. Ponti. Poleg tega bo poslej ljudska oblast podobno podpirala tudi nacionalne umetnike; spoznala je namreč, da je z umetnostjo doslej vendarle ravnala mačehovsko. Zato je popolnoma pravilno, da so naši časopisi novico o kulturni in socialni akciji občinskih očetov v Budvi navdušeno pozdravili na prvih straneh.

PEN in Union pivo: Poročajo: A. Miller, novi predsednik PEN klubov, je poleti pri nas pil pivo pivovarne Union; bilo mu je všeč in ga je hvalil v Ameriki. Njegova hvala je dosegla štab NATO v Evropi in ba je že teko pogajanja o tem, da bodo vojaki NATO v prihodnje pili unionsko pivo. — Vsekakor praktičen dokaz o povezavi kulture in gospodarstva; kdo še trdi, da je kultura nerentabilna in zgolj družbeno zlo?

Totalna zmeda (bivanja): »Brezobzirna, vsetvegajoča nezadovoljnost z obstoječim, ki je eno osnovnih počel sleherne družbene dinamike, slehernega ustvarjalnega preseganja danosti, sleherne novitete, je bržčas tudi avtentičen impulz za celostno spopadanje z nezadostnostjo bivanega in njegovo osmišljanje. To nezadovoljstvo s splošno uzakonjenim načinom bivanja in večna potreba po totalnem razgaljanju bivanega ničlosti, po čedalje polnejšem, plastičnejšem seganju po svobodi in življenju enakratno osmišljene bitnosti, je nujna reakcija na sleherno institucionalizirano varianto bivanjskosti. V tem spopadanju s tistim, kar je že bilo bivano kot čudovito drzno tveganje, pa je zdaj bivano kot splošno priznana norma, kot nenevarna, neprepovedana izbojevanost, sega sodobno avantgardno gledališče po še nebivanem, po še neizvojevanem prostoru svobode...« (D. Jovanović v Tribuni, št. 1) — Blagor bivajočim v bivanju...

Doktor in hudiči in milijoni: Vjesnik u srijedu poroča, da je bilo za priprave koprodukcijskega filma (beograjsko filmsko podjetje Avala) Doktor in hudiči izgubljenih okoli 400 milijonov dinarjev. Ba je ni nikjer poročstva, da bo tuji partner denar povrnil. — Vsekakor hudičeva zadeva, ki se je

dogodila po gospodarski reformi. Najbrž bi bilo zanimivo primerjati gornjo številko s proračuni slovenskih kulturnih ustanov.

Nevarno: »Ne gre namreč zato, da bi svetu vrnili formo, ampak zato, da bi zajeli njegovo bivanje v vseh dimenzijah, da bi si tako onemogočili sleherno iluzijo, da je mogoče kaj spremeniti, da je mogoče v svet naseliti idealiteto naših želja, gre torej za to, da poskušamo razumeti svet, kakršen pač je...« In dalje: »Zato se mi zdi vse to liberalistično sprenevedanje na las podobno situaciji, v kateri je to naše gledališče zadnji čas: Artur je Josip Vidmar, ki že ves čas rohni zoper »zmedo« v tem gledališču. Gledališče mu je letos popustilo, kakor je Stomil popustil Arturju: zdaj bo igrali Molièrovo *Učene ženske* in *Strička Vanjo* Čehova. Gledališče bo torej s tema dvema predstavama dobilo svojo »formo«, zraven pa bo z drugimi predstavami zganzalo »zmedo« naprej. Imelo bo torej formo in je ne bo imelo, in tudi vsebine po vsem tem ne bo moglo imeti: svoje lastne, enovite, dosledne. Tolažimo se s tem, da dosleden nihče ne more biti in da smo vsi žrtve svojih razmer. Na žalost pa to gledališče in njegova situacija ne pozna nobenega Edka, ki bi se spomnil, da bi bilo treba nekaj narediti, namreč z vsebino, z delom, ne pa zgolj skoz načela in politiko, skoz pozerske uvodnike v gledališkem listu. In zato smo tudi vsi, kar nas je, samo dokument svoje dobe. Nič več. Več je samo Edek.« (Andrej Inkret v kritiki Mrožkovskega Tanga v Tribuni, št. 6) — Nasprotnik liberalizma, Josipa Vidmarja, Bojana Štiha, SNG in ostalih slovenskih gledališč, Molièra in Čehova, Andrej Inkret, prvi in edini Slovenec, ki resnično biva, bi torej rad Edka: če pa Mrožkov Tango normalno razumemo, je Edek vendarle simbol topega, nerazumnega in brutalnega nasilja. Torej po Inkretovem mnenju potrebujemo Edka, ki bi na hitro opravił s to našo lažno, liberalno, humano kulturno tradicijo, z »Arturjem« Vidmarjem in Bojanom Štihom in vsemi drugimi, ki bi vendarle radi kaj spremenili na tem nepopolnem svetu. To pa že ne samo presega okvire zmedene bivanjske modrosti, ampak postaja praktično nevarna filozofija pasivnega sprejemanja in razumevanja vsega — navsezadnje tudi Hitlerja in koncentracijskih taborišč.

Pred Dnevom republike: Časopisi so naznanili, da je bila v hali Tivoli v tednu pred Dnevom republike velika zabavna prireditve, na kateri je med drugimi nastopal tudi ansambel električnih kitar *The Mladis*. — V oddaji beograjske TV smo sicer slišali uglednega psihologa, ki je razglasil dolgolase kričace in kitariste za popolnoma normalno in sproščeno jugoslovansko mlado generacijo, toda tistega, ki piše te vrstice, kljub optimističnemu pedagogiziranju ob imenu *The Mladis* vendarle stresa malce neprijeten srh.

Antikronist